

12. Селевко Г. Компетентности и их классификация [Текст] / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
13. Практикум педагогічної майстерності [Текст] : навч.-метод. посіб / Л. М. Сергєєва, А. О. Молчанова, О. В. Пашенко [та ін.] ; ред. В. В. Олійник. – К. : Етіс Плус, 2008. – 184 с.
14. Сырятов Н. Внутрифирменные профессиональные стандарты как основа функционирования системы управления персоналом предприятия [Текст] / Н. Сырятов // Менеджмент сегодня. – 2002. – № 4. – С. 28–33.
15. Татур Ю. Г. Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального образования [Текст] : Мат-лы ко второму заседанию методологического семинара / Ю. Г. Татур. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – С. 9.
16. Фрейре П. Педагогіка свободи [Текст] : етика, демократія і громадянська мужність / П. Фрейре ; пер. з англ. О. Дем'янчук. – К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 120 с.
17. Ягупов В. В. Компетентісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої школи [Текст] / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наукові записки НаУКМА. – К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2007. – Том 71 : Педагогіка, психологічні науки та соціальна робота. – С. 3–8.
18. Ягупов В. В. Педагогіка [Текст] : навч. посіб. для студ. пед. спец. вищ. навч. закл. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.

О. Vlasyuk

FORMING READINESS FOR ECOLOGICAL SELF-EDUCATION AMONG STUDENTS OF NATURAL SCIENCE FACULTY: TARGETS AND PRINCIPLES

The article argues targets and principles for the process of ecological self-education.

Keywords: targets, principles, readiness for ecological self-education, students Natural Science Faculty.

Матеріал надійшов 3.04.2013

УДК: 027.7:004.087:37.091.212] (477–25)»2008/2012»

Ярошенко Т. О., Чуканова С. О.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАУКМА СТУДЕНТАМИ ФАКУЛЬТЕТУ ГУМАНІТАРНИХ НАУК ЗА ПЕРІОД 2008–2012 рр.

У статті проаналізовано використання деяких електронних ресурсів наукової бібліотеки Національного університету «Кієво-Могилянська академія» студентами гуманітарних спеціальностей. Наведено статистику використання передплатених баз даних EBSCO, Springer, JSTOR, Oxford University Press.

Ключові слова: наукова бібліотека, електронні бази даних бібліотек, електронні ресурси, гуманітарні науки, інформація, блок «Наука – Техніка – Медицина», суспільно-гуманітарний блок, ВНЗ III–IV р. а. в Україні.

Актуальність дослідження та аналіз останніх публікацій. Інформація сьогодні поширюється дуже стрімко. Тому виникає потреба у її прискореній обробці та класифікації [17, с. 43]. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології значною мірою впливають на освітній процес в Україні, адже широко використо-

вуються у більшості вищих навчальних закладів III–IV р. а. України.

У Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» записано, що «одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите

для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя» [4].

Особливу увагу сьогодні варто приділяти організації доступу та використанню електронних ресурсів в університетських бібліотеках [9, с. 8], особливо електронних журналів, які є першоджерелом оприлюднення наукових ідей, результатів досліджень, теорій, гіпотез тощо [10, с. 21].

Використання в бібліотеках України електронних ресурсів, наукових електронних журналів, зокрема, розпочалося на початку XXI століття [3]. Тепер це вже майже усталена практика кожної академічної книгозбірні. Широко відомі різні проекти та консорціуми з організації доступу та використання електронних ресурсів, в т. ч. баз даних наукової інформації [11]. Уміння правильно та ефективно здійснити пошук, спираючись на такі ресурси, отримати релевантний результат, обробити інформацію, зберегти її для подальшого використання – увесь цей комплекс умінь повинен бути притаманний не лише бібліотечним працівникам, а й користувачам бібліотек, особливо науковцям і студентам. У посібнику з ефективного використання інформації сучасна британська дослідниця Саллі Рамзі пропонує такий цикл обробки науково-інформаційних матеріалів: визначення мети та предмета дослідження, підготовка до пошуку та аналізу джерел, визначення типу необхідної інформації, перевірка новизни інформації, правильне цитування матеріалів і власне написання роботи [18, с. 26].

На нашу думку, представники гуманітарних наук мають особливий підхід до здійснення пошуку інформації та специфічну потребу у використанні джерел. Отримання інформації із журналів не відіграє у цьому процесі критично важливої ролі, натомість вивчення представниками гуманітарних наук монографій, архівних джерел тощо – провідний напрям отримання ними потрібної інформації. Тож не дивно, що користувачі цієї категорії надають перевагу пошуку інформації у друкованих виданнях над електронними [13].

Метою нашої статті є аналіз рівня ефективності використання електронних ресурсів Наукової бібліотеки НаУКМА студентами гуманітарних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі досить активно розвиваються проекти, які допомагають сучасним бібліотекам аналізувати статистику використання бібліотечно-інформаційних ресурсів. Наприклад, проект із обліку використання онлайн-інформаційних ресурсів Counting Online Usage of Networked Electronic Resources (COUNTER) Project об'єднав інформаційних провайдерів та бібліотекарів завдяки упровадженню спеціальних метричних систем для вимірювання статистики використання ресурсів, а також стандартизованої ініціативи зборуданих зі статистики використання Standardized Usage Harvesting Initiative (SUSHI). У цьому проекті описано, як бібліотека може виміряти рівень використання журналів, баз даних, медіа-матеріалів та отримати звіт з їх використання, перевірити, чи збігаються ці показники зі статистикою, яку надає провайдер [15]. В Україні наразі подібних проектів немає, але ми прагнемо розвиватись у цьому напрямі, тому *серед перших була зроблена спроба аналізу використання електронних ресурсів бібліотеки НаУКМА студентами факультету гуманітарних наук.*

Звернімо увагу на *пошук наукової інформації за ключовими словами*, здійснений студентами гуманітарних спеціальностей. Отже, упродовж 2012 року, наприклад, загалом у лідери вийшли такі запити, здійснені в базах даних, передплачених Науковою бібліотекою Національного університету «Києво-Могилянська академія» (надалі – НБ НаУКМА) (рис. 1). Як видно з рисунку 2, запити, що стосуються термінів гуманітарних наук: «релігія», «психологія», «філософія», «лінгвістика», мають меншу статистику, аніж запити, які стосуються природничих чи технічних наук.

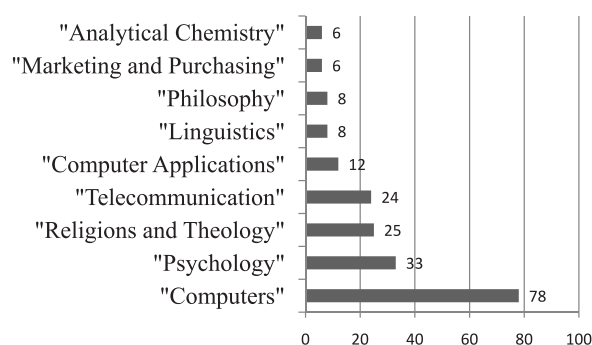

Рис. 1. Кількість пошукових запитів за ключовими словами у базах даних НБ НаУКМА у 2012 р.

Для порівняння – у 2008 та 2009 роках активніше запитували ключові слова з економічних наук, психології, історії, політології, філософії та соціології; у 2010 р. – з економіки, істо-

рії, екології; у 2011 р. – з політології, екології, психології, економіки. Як бачимо, серед найбільш запитуваних предметів гуманітарного спрямування можна назвати психологію та історію, але побіжно зазначимо, що порівняно з попередніми роками у пошуку за ключовими словами терміни економічних наук траплялись менше (для прикладу, у 2011 році – 59 запитів, а у 2012 – 6), терміни правничих наук також користувались більшим попитом у 2011 році – 41 запит, тоді як у 2012 р. до найбільш популярних вони не ввійшли.

Проте пошук за ключовими словами не єдина можливість визначення рівня звертання до гуманітарних баз даних. Прослідкуємо, як здійснювались пошуки з гуманітарних дисциплін, аналізуючи пакети баз даних (набір баз даних наукової інформації з певної дисципліни). Для аналізу ми обрали електронні бази даних, кількість посилань на які перевищила число десять. На рисунку 2 видно, що звертання до природничих баз даних все ж випереджають за статистикою звертання до гуманітарних, але не можемо не зазначити, що бази даних гуманітарного спрямування користуються популярністю серед студентів НаУКМА, і, за статистикою, випередили бази суспільних наук, зокрема правничі. Серед лідерів – такі бази даних гуманітарного спрямування: JSTOR Arts & Sciences I Archive Collection [1], Communication & Mass Media Complete [14], Springer eBooks (Complete Collection 2005) [2], Oxford University Press Full (KESLI) [16], EBSCO Open Access Education Collection [14], Humanities International Complete [14], Academic Search Premier [12].

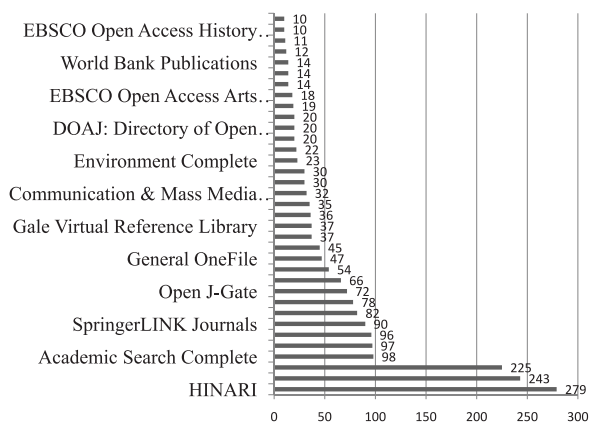

Рис. 2. Статистика пошукових запитів у базах даних

Для порівняння – у 2008 році у лідерах серед баз даних були журнали з баз EBSCO та Science Direct (Elsevier); у 2009 – EBSCO,

Directory of Open Access Journals, Elsevier Science, Free Full Text.com, High Wire Press. Зауважимо, що у 2009 році був досить значний попит на ресурси відкритого доступу. У 2010 та 2011 роках у лідерах знов опинились ресурси баз даних EBSCO, а також журнали від видавництва Springer та Oxford University Press.

Серед баз даних гуманітарного спрямування визначилися свої лідери (рис. 3). Найперше, мультидисциплінарна база Academic Search Premier від EBSCO, яка загалом містить вісім з половиною тисяч назв повнотекстових журналів із різних галузей наук, із глибиною архіву від 20 до 100 років [12]. У цілому, ця база завжди була одним із беззаперечних лідерів упродовж усіх років передплати електронних ресурсів у НаУКМА, починаючи від 2000 року. EBSCO – передплатна агенція, заснована у 1944 році. Вона надає якісний науковий контент: бази даних, електронні часописи та книги. Ця компанія є, безперечно, одним із найпопулярніших світових агрегаторів та провайдерів високоякісної наукової інформації [14].

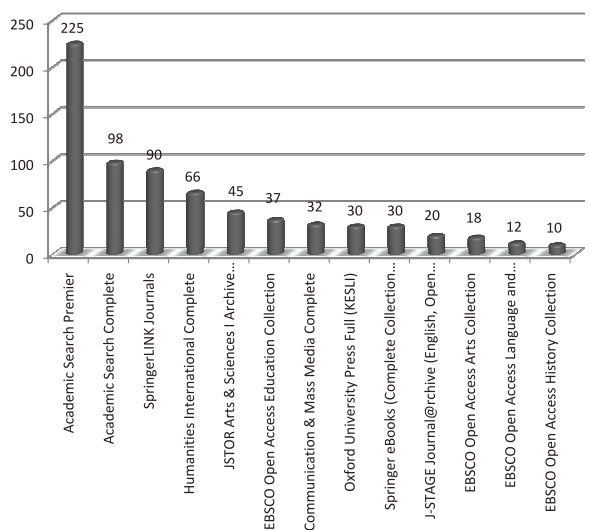

Рис. 3. Кількість пошукових запитів у базах даних гуманітарного спрямування, здійснених студентами НаУКМА у 2012 р.

Ресурси відкритого доступу від EBSCO з історичних наук, як бачимо, також потрапили у тринадцятку найбільш запитуваних баз даних, що означає, що студенти-історики та викладачі активно користуються електронними ресурсами, зокрема ресурсами відкритого доступу.

За кількістю пошукових запитів, завантажених повних текстів та рефератів статей протягом 2012 року у передплатених ресурсах від EBSCO, маємо таку картину (табл. 1):

Таблиця 1. Статистика пошукових запитів у базах даних EBSCO за кількістю пошуків, завантажених повних текстів та рефератів статей протягом 2012 року

Назва бази даних	Кількість пошуків	Кількість завантажених повних текстів статей	Кількість завантажених рефератів статей
Всього	116 927	11 407	15 440
Academic Search Premier	8755	4459	5791
SocINDEX with Full Text	7477	1022	1187
Humanities International Complete	7095	901	642
Communication & Mass Media Complete	7082	743	740
Business Source Premier	7043	1991	2085
Political Science Complete	6836	739	996
Library, Information Science & Technology Abstracts	6611	0	203
EconLit with Full Text	6552	499	1768
ERIC	6444	0	380
Health Policy Reference Center	6439	79	135
Newspaper Source	6438	41	50
MEDLINE	6436	0	346
Environment Complete	6409	109	351
MasterFILE Premier	6389	611	535
Health Source: Nursing/Academic Edition	6384	6	3
Health Source - Consumer Edition	6378	17	11
Regional Business News	6304	34	43
Humanities Source	400	70	89
Education Source	381	40	27

Отже, за кількістю пошукових запитів найбільшу статистику мають такі бази даних гуманітарного спрямування від EBSCO: Academic Search Premier – 8755 пошукових запитів, HIC – 7095 пошукових запитів, Communication and Mass Media Complete – 7082 пошукових запити, ERIC – 6444 пошукових запити, Newspaper Source – 6438 пошукових запитів, Humanities Source – 400 пошукових запитів, Education Source – 381 пошуковий запит.

За кількістю завантажень серед тих самих баз у лідерах опинились (рис. 4):

Рис. 4. Статистика завантажень у базах даних гуманітарного спрямування від EBSCO

За кількістю завантажених у 2012 році рефератів статей у базі даних EBSCO маємо такі результати: Academic Search Premier – 5791 завантаження, Communication and Mass Media Complete – 740 завантажень, Humanities International Complete – 642 завантаження, Humanities Source – 380 завантажень, Education Source – 89 завантажень, Newspaper Source – 50 завантажень, ERIC – 27 завантажень.

У базі даних EBSCO у 2012 році було завантажено такі журнали гуманітарного напрямку (табл. 2). Зауважимо, що це найбільш запитувані журнали з таких гуманітарних дисциплін: філософія, релігієзнавство, історія, лінгвістика, філологія, літературознавство.

Для прикладу, матеріали з лінгвістики мають кращі показники завантажуваності рефератів статей, ніж повних текстів, матеріали з філології приблизно однакові показники. Одночасно журнали з релігієзнавства мають приблизно однакові показники завантажуваності як повних текстів, так і рефератів, а матеріали з історії мають кращі показники завантажуваності повних текстів, ніж рефератів.

Для більш об'єктивного аналізу прослідкуємо динаміку використання електронних ресурсів видавництва з більш ніж 170-літньою історією Springer [2]. Ресурси цього видавництва – високоякісні бази даних, що містять перевірену

Таблиця 2. Статистика завантажень журналів гуманітарного спрямування у базах даних від EBSCO

Назва журналу	Загальна кількість завантажень повних текстів	Загальна кількість завантажень рефератів статей
Narrative	240	0
Catholic Biblical Quarterly	196	10
JOURNAL FOR THE STUDY OF THE NEW TESTAMENT	154	5
MODERN THEOLOGY	138	8
GREEK ORTHODOX THEOLOGICAL REVIEW	112	5
VIGILIAE CHRISTIANAE	112	14
Biblical Interpretation	112	12
Journal for the Study of the Historical Jesus	87	6
HARVARD BUSINESS REVIEW	86	62
Journal of Personality	86	6
NOVUM TESTAMENTUM	68	2
JOURNAL OF BIBLICAL LITERATURE	50	7
VETUS TESTAMENTUM	49	2
HISTORY TODAY	35	29
Linguistic Approaches to Bilingualism	35	2
Antiquity	34	27
Theological Studies	29	5
Journal of Cold War Studies	28	1
JEWISH BIBLE QUARTERLY	24	2
Asian Social Science	23	53
CHURCH HISTORY	22	9
LANGUAGE POLICY	22	93
NEW REPUBLIC	21	14

надійну наукову інформацію. Пошуки серед часописів та електронних книг цього видавництва, здійснені у 2012 році через електронний каталог Наукової бібліотеки НаУКМА, розподілились таким чином (табл. 3).

користуються журнали з філософії та психології, якщо говорити про гуманітарні науки. Однак у лідерах чітко простежується звертання до природничих наук: біології та екології, а також – до суспільних наук – економіки та соціології.

Таблиця 3. Статистика використання ресурсів видавництва Springer за 2012 р.

Назва часопису / книги	Кількість пошуків
Valuation and Conservation of Biodiversity	36
Ecosystem Function in Heterogeneous Landscapes	29
The Business Idea	25
Atlas of Clinical Hematology	17
A Treatise of Legal Philosophy and General Jurisprudence	12
Achieving Excellence in Stakeholder Management	9
E-Content	8
E-Merging Media	8
Essays in Honor of Edwin Mansfield	6
Life in Neolithic Farming Communities	6
Plant Biotechnology and Molecular Markers	6
Rights Before Courts	6
Argumentation Methods for Artificial Intelligence in Law	4
Globalization and Urban Development	4
Information and Communication Technologies in Tourism 2005	4
Information Security	4
Methods for Constructing Exact Solutions of Partial Differential Equations	4
Strategic Trading in Illiquid Markets	4
Approaches to Metaphysics	3

Аналіз користування електронними ресурсами баз даних видавництва Springer показав, що популярністю серед користувачів цих ресурсів

За кількістю завантажених повних текстів статей із ресурсів Springer на перші позиції вийшли часописи із суспільних та природничих

наук. Матеріали гуманітарного спрямування мають значно меншу кількість завантажень користувачами повних текстів статей і тому до цього рейтингу не потрапили.

Ще одним цікавим джерелом та безумовно якісною науковою колекцією можна сміливо назвати матеріали знаного в усьому світі ресурсу JSTOR – цифрової бібліотеки, яка містить понад півтори тисячі академічних часописів та книг [1]. За критерієм завантажуваності користувачами найкращі показники мали журнали з історії, археології, релігієзнавства, економіки. У переліку матеріалів із гуманітарних дисциплін є часописи для філологів, істориків, релігієзнавців, філософів. Найбільшим попитом користуються історичні часописи, що випередили за статистикою завантажень повних текстів навіть економічні.

Ресурси від Oxford Journals – видавництва з 500-літньою історією [16], чії наукові видання широко відомі в усьому світі, використовувались нашими студентами упродовж 2012 року досить часто. Результати використання проаналізовано у таблиці 4. За кількістю завантажених

Для порівняння статистичних даних завантажень повних текстів та рефератів статей зазначимо, що у 2008 році найпопулярнішими були журнали з таких дисциплін: економіка, світова історія, міжнародне право, психологія, соціологія, педагогіка [5]. У 2009 році можемо назвати такі предмети серед популярних: блок «Наука – Техніка – Медицина», економіка, світова економіка, географія [6]. 2010 рік відзначився завантаженням інформації з таких дисциплін: економіка, банківська справа, політологія, педагогіка, історія, історія педагогіки [7]. У 2011 році найбільшим попитом у читачів користувалися запити з економіки, історії, міжнародних відносин, геополітики, релігієзнавства і філософії, педагогіки та освіти [8].

Висновок. Проведений аналіз показав, що статистика звернень до ресурсів із блоку природничих та технічних наук все-таки випереджає статистику звернень до ресурсів суспільно-гуманітарного блоку наук. Проте, якщо прослідкувати різні аспекти використання електронних ресурсів у Науковій бібліотеці НаУКМА студентами усіх спеціальностей, побачимо, що рівень використан-

Таблиця 4. Статистика використання журналів видавництва Oxford University Press за 2012 р.

Назва журналу	Кількість пошуків	Кількість завантажених повних текстів статей
The British Journal of Social Work	47	54
Holocaust and Genocide Studies	17	45
Journal of Experimental Botany	1	34
Annals of Botany	2	29
Industrial and Corporate Change	1	27
Nucleic Acids Research	0	24
German History	0	21
European Journal of International Law	1	21
Journal of Environmental Law	4	21
Cambridge Journal of Regions, Economy and Society	5	18
Cambridge Journal of Economics	0	18
Molecular Plant	10	17
European Sociological Review	8	17
Parliamentary Affairs	1	16
The English Historical Review	0	14
The Journal of Theological Studies	2	14
Plant and Cell Physiology	4	14
Oxford Art Journal	21	13

статей у лідерах відзначено матеріали з соціології, історії, ботаніки, правознавства та економіки. Як бачимо, гуманітарні науки тут впевнено посідають перші місця та мають рівні позиції з соціальними та природничими.

ня цих ресурсів студентами-гуманітаріями, які на сьогодні становлять 17 % від загальної кількості студентів у НаУКМА, знаходиться на досить високому навчальному, методичному, науковому рівні для здійснення інформаційного пошуку.

Список літератури

- База даних JSTOR [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://about.jstor.org/about>. – Назва з екрана.
- Видавництво Springer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.springer.com>. – Назва з екрана.
- Ярошенко Т. О. Електронні журнали – бібліотекам України: Перший Всеук. Консорціум бібліотек-користувачів електронними журн. вид-ва «Springer» / Т. О. Ярошенко, О. І. Архипська // Вісник Книжкової палати. – 1999. – № 12. – С. 24–27.
- Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>. – Назва з екрана.
- Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/977>. – Назва з екрана.
- Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/604>. – Назва з екрана.
- Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/949>. – Назва з екрана.
- Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/1316>. – Назва з екрана.
- Створення та використання електронних ресурсів в університетах України: за результатами дослідження / [упоряд. Т. О. Ярошенко, С. О. Чуканова ; ред. О. В. Патрушева] ; Українська бібліотечна асоціація, Наукова бібліотека Національного університету «Кисво-Могиллянська академія» [та ін.]. – Київ : [Видавничо-поліграфічний центр НаУКМА], 2012. – 64 с.
- Ярошенко Т. О. Електронні журнали в системі інформаційних ресурсів бібліотеки : [монографія] / Т. О. Ярошенко. – Київ : Знання, 2010. – 215 с.
- Ярошенко Т. О. Електронна бібліотека : центри знань в університетах України – інновації через співробітництво / Тетяна Ярошенко // Бібліотечний вісник. – 2009. – № 3. – С. 3–5.
- Academic Search Premier [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebscohost.com/academic/academic-search-premier>. – Назва з екрана.
- Barrett A. The information – seeking habits of graduate student researchers in the humanities / A. Barrett // The Journal of Academic Librarianship. – 2005. – Vol. 31. – № 4. – P. 324–331.
- EBSCO Publishing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebscohost.com/about-us>. – Назва з екрана.
- Melnick T. Project Counter / T. Melnick // The CRIV Sheet. – 2012. – Vol. 34, № 3. – P. 3–5.
- Oxford Journals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oxfordjournals.org>. – Назва з екрана.
- Rubin R. E. Foundations of Library and Information Science / R. E. Rubin. – N. Y. : Neal-Schuman Publishers, Inc., 2004. – 495 p.
- Rumsey S. How to find information : a guide for researchers / S. Rumsey. – 2-d edition. – The Mc Graw – Hill : Open University Press, 2008. – 242 p.

T. Yaroshenko, S. Chukanova

STUDENTS IN THE HUMANITIES AND ELECTRONIC RECOURSES USAGE STATISTICS AT KYIV MOHYLA ACADEMY LIBRARY FOR THE PERIOD 2008–2012

This article gives an analysis of some electronic recourses usage made by students in the humanities at National University of Kyiv-Mohyla Academy, The analysis has been made basing on the statistic data from EBSCO, Springer, JSTOR, Oxford University Press subscribed databases.

Keywords: humanities, databases, electronic recourses, usage statistics, information, Science Technology Medicine (STM), e-journal, Open Access, social and humanities studies, library.

Матеріал надійшов 16.05.2013